АКАДЕМИК И ПЕСНИК МАТИЈА БЕЋКОВИЋ ЕКСКЛУЗИВНО ЗА „НАЦИЈУ”

На Балкану је све могуће

„Ко је могао и у сну снити да ће комунисти највећи тријумф доживети после пропасти комунизма. Тито, отац црногорске нације о којој ништа није знао, није се усудио да неког од хиљада агената прогласи за ‚митрополита црногорске цркве’ или да уведе ‚црногорски језик’. Он је цркву понизио и храмове претворио у оставе за бетон и мотике, али се није усудио да се са њом спрда као што су јој се наспрдали његови наследници. Црна Гора би хтела да остане стара европска држава, а да настане тек идуће године”

Пише: Маја Радонић

Ње-го-ве ре-че-ни-це по-ста-ја-ле су на-род-не из-ре-ке.

Ње-го-ве по-ша-ли-це део оп-ште ба-шти-не ано-ним-них ду-хо-ви-то-сти.

Са сво-јим на-ро-дом је *на ти*, „свој-та свих нас”.

Та-мо где су дру-ги пи-са-ли на-мр-ште-не сту-ди-је, он је из-го-ва-рао лу-цид-ни афо-ри-зам. И по-сти-зао ве-ћи ефе-кат.

Са-да се већ го-то-во са-свим пре-ци-зно мо-же из-ра-чу-на-ти ко-ли-ко вре-ме-на тре-ба да *на-ка-па* до-вољ-но ње-го-вих ре-чи за је-дан текст, јед-ну бе-се-ду, јед-ну пе-сму. Као ал-хе-мијс-ко зла-то. Као она „стал-на кап ко-ја ду-би ка-мен”.

Ака-де-мик и пе-сник Ма-ти-ја Бећ-ко-вић, чак и кад по-тре-сно же-ли да ћу-ти, ка-ко се чи-ни да је да-нас, дра-го-цен је са-го-вор-ник. У раз-до-бљу ка-да су, из-гле-да, ис-пре-ме-та-ни и по-след-њи ори-јен-ти-ри, и ка-да ни-ко ни-је баш са-свим си-гу-ран ку-да во-ди овај пут, ка-да ве-ћи-на же-ли да из-бег-не од-го-во-ре и „са-че-ка”, он ни-је ески-ви-рао. То је, на-рав-но, знак рас-по-зна-ва-ња.

Ма-ти-ја Бећ-ко-вић.

• Ваша поезија је спој архаичног и модерног, усменог и писменог, али не механички, где су шавови видни, него превазилази и једно и друго у једном посебном, самосвојном делу, каквог „нит’ је било, нит’ ће бити ”, јер „само кроз Матију небо тако говори. Одакле долази та жива вода, колико је муке у писању, а колико оног што песници зову инспирације?

Че-сто по-на-вљам оно што је ре-као не-ко дру-ги: онај ко го-во-ри о по-е-зи-ји тре-ба-ло би нај-пре да се из-ви-ни. Оно што бих ја овој ре-чи мо-гао до-да-ти је, ка-ко ми се чи-ни, и ка-ко се ства-ри раз-ви-ја-ју, да не би по-гре-шио ако би се из-ви-нио и онај ко го-во-ри о би-ло че-му. Сва-ки го-вор се ис-ком-про-ми-то-вао и по-стао су-ви-шан. О по-е-зи-ји не тре-ба го-во-ри-ти – она се чи-та, во-ли, осе-ћа и са-њa. Мо-жда још има сми-сла са-мо онај го-вор о по-е-зи-ји ко-ји би уве-ћа-вао ње-ну тај-ну.

• Вре ме у ко ме жи ви мо ни је на кло ње но по е зи ји, у сва ко днев ном жи во ту ма ло је по ет ског, а пре ко ме ди ја стал но слу ша мо да је ова кав на род као што смо ми не по де сан за раз не усре ђи тељ ске ин те гра ци је, ре ин те гра ци је, тран зи ци је и ре ал на парт нер ства. Ка ко се укло пи ти у све те про це се, а не из гу би ти се бе, и да ли је то уоп ште по треб но, па и мо гу ће?

Мо-жда је у на-шем ве-ку јед-на од нај-ве-ћих за-блу-да она да љу-ди ве-ру-ју ка-ко има-ју сво-је ми-шље-ње и ми-сле сво-јом гла-вом. А кад их пи-та-те от-куд зна-ју то што су ре-кли обич-но се по-зи-ва-ју на не-што што су про-чи-та-ли у но-ви-на-ма, ви-де-ли на те-ле-ви-зи-ји или од не-ког чу-ли. То су про-гла-си-ли сво-јим ми-шље-њем. А то-ли-ко смо са свих стра-на за-су-ти тим сме-ћем да се ве-ћи-на оних ко-ји би хте-ли да ми-сле сво-јом гла-вом одав-но пре-да-ло.

КРАЈ-ЊИ СТА-ДИ-ЈУМ БЕ-СТИД-НО-СТИ

• По зна те су нам до са да ша ље по де ле у срп ском на ро ду, а са да је ак ту ел на по де ла на „мон ди ја ли сте" и „на ци о на ли сте", па „ур ба не" и „ру рал не
"

, као под вр ста, а да ли сте слу ти ли да ће се у Цр ној Го ри де ли ти на Ср бе и Цр но го рце, на оне ко ји го во ре или ма тер њим или срп ским је зи ком?

Ко је мо-гао и у сну сни-ти да ће ко-му-ни-сти нај-ве-ћи три-јумф до-жи-ве-ти по-сле про-па-сти ко-му-ни-зма. Ти-то, отац те на-ци-је о ко-јој ни-шта ни-је знао, ни-је се усу-дио да не-ког од хи-ља-да аге-на-та про-гла-си за ми-тро-по-ли-та цр-но-гор-ске цр-кве или да уве-де цр-но-гор-ски је-зик. Он је цр-кву по-ни-зио и хра-мо-ве пре-тво-рио у оста-ве за бе-тон и мо-ти-ке, али се ни-је усу-дио да се са њом спр-да као што су јој се

на-спр-да-ли њe-го-ви на-след-ни-ци. Цр-на Го-ра би хте-ла да оста-не ста-ра европ-ска др-жа-ва, а да на-ста-не тек иду-ће го-ди-не.

• Ре̲кли сте је̲дно̲м: „је̲зик је не̲ви̲дљив, а све ви̲ди, пам̲ти и име̲ну̲јё. Ка̲ко гле̲да̲те на да̲ље уси̲тња̲ва̲ње и пре̲и̲ме̲но̲ва̲ње срп̲ског је̲зи̲ка на све но̲ви̲ја име̲на – да ли је то та̲ко бе̲за̲зле̲но и без ве̲ћих по̲сле̲ди̲ца ка̲ко нам ту̲ма̲че по̲је̲ди̲ни срп̲ски лин̲гви̲сти, они ко̲ји има̲ју нај̲че̲шћи при̲ступ ме̲ди̲ји̲ма?

Је-зик ви-ди и оно што се са-да до-га-ђа и ње-му се не мо-же под-ва-ли-ти. Мо-рал је-зи-ка од-у-век раз-ли-ку-је зло и до-бро, а ње-го-ви за-ко-ни су ста-ри-ји од за-ко-на жи-во-та. Жи-вот је на-стао из је-зи-ка, а не је-зик из жи-во-та. Је-зик бри-не о на-ма, а не ми о је-зи-ку. Да смо ми бри-ну-ли о ње-му, ње-га одав-но не би би-ло, као што одав-но не-ма ни-че-га о че-му смо бри-ну-ли. Не бри-ни-мо шта ће би-ти с је-зи-ком не-го бри-ни-мо шта ће би-ти с на-ма.

• На̲ша по̲ли̲тич̲ка ели̲та го̲во̲ри да је ула̲зак у ЕУ је̲ди̲ни спа̲со̲но̲сни пут, а ре̲чи „Евро̲па ” и „де̲мо̲кра̲ти̲ја” до̲би̲ле су ста̲тус ско̲ро све̲тих ре̲чи. Да ли је то је̲ди̲ни пут, и да ли је ика̲да би̲ло да има са̲мо је̲дан пут, а изо̲ста̲ви̲ра ниг̲де? Где је ту све̲то̲сав̲ски пут?

„Ели-та” то ни-је из-ми-сли-ла не-го је од не-ког чу-ла. Ни-ти то ми-сли не-го јој је не-ко ре-као. То је рас-пра-ва на те-му ко-ји је пут бо-љи од два пу-та ко-јих не-ма, чи-ме се ба-ви јед-на мо-ја по-е-ма.

• Члан сте Крун̲ског са̲ве̲та. Шта су по Ва̲шем ми̲шље̲њу раз̲ло̲зи да ни̲је̲дна до̲са̲да̲шња власт ни̲је по̲ка̲за̲ла ствар̲ну во̲љу не са̲мо за ус̲по̲ста̲вља̲ње мо̲нар̲хи̲је, не̲го чак ни за ствар̲ни по̲вра̲так срп̲ских др̲жав̲них обе̲ле̲жја као што је хим̲на, грб, за̲ста̲ва?

Још ни-шта што је нор-мал-но ни-је ре-ал-но, па та-ко ни мо-нар-хи-ја у Ср-би-ји ко-ја од свог по-стан-ка до Јо-си-па Бро-за ни-је зна-ла за дру-го дру-штве-но уре-ђе-ње. И ко зна до кад ће та-ко би-ти. А чи-ни-ло се да би тре-ба-ло са-мо да се по-ми-ри-мо са исти-ном и при-ми-мо к зна-њу не-што што по-сто-ји из-ван на-ше во-ље, без об-зи-ра да ли смо за

мо-нар-хи-ју или ни-смо. И ка-да би-смо се с тим по-ми-ри-ли, мо-нар-хи-ја би се ус-по-ста-ви-ла а ми по-ста-ли је-дан од оних европ-ских кра-љев-ских на-ро-да и кра-ље-ви-на у ко-ји-ма ни-су сви мо-нар-хи-сти ни-ти су сви за мо-нар-хи-ју, али се ми-ре с чи-ње-ни-цом да мо-нар-хи-ју има-ју. То је од нас ста-ри-је и ре-ше-но пре не-го што смо до-би-ли при-ли-ку да о то-ме од-лу-чу-је-мо.

НАЈСКУПЉА РЕЧ И ЕПИТАФ

• У деlлу наlше кулlтурlне елиlте поlстаlло је праlвиlло епиlгонlско, неlкриlтичlко преlуlзиlмаlње прlвенlствеlно заlпадlнаčlких узоlра и свеlсни, гоlтоlво паlничlни „отlклон ” од свеlга што моlже да изlглеlда траlдиlциlоlналlно, наlциlоlналlно, праlвоlславlно. Где су узроlци таlкве поlјаlве и моlжеlте ли да ознаlчиlте ко су за Вас приlпадlниlци истинlске српlске културне елиlте даlнас?

Мо-жда је по-че-так су-но-вра-та био 1945. го-ди-не ка-да су нај-бо-љи љу-ди су-ђе-ни као нај-го-ри. По-ла на-ро-да про-гла-ше-но је за до-ма-ће из-дај-ни-ке и слу-ге оку-па-то-ра и чи-ни се да је то има-ло не-на-док-на-ди-ве по-сле-ди-це од ко-јих се и да-нас ле-чи-мо. Та-да је још јед-ном по-твр-ђе-но оно што је Ан-дрић ре-као – да је на Бал-ка-ну у сва-ком тре-нут-ку све мо-гу-ће. Та-ко је из-гу-бљен пра-вац и при-хва-ће-но да ни-шта ни-је ис-кљу-че-но. И сви ти љу-ди ко-ји су окле-ве-та-ни оста-ли су без гро-ба. Па-мет-ни и од-го-вор-ни љу-ди би на ово ре-кли да ни-је мо-гу-ће да су баш сви оста-ли без гро-ба. Али кад им ка-же-те да је та-ко и да не-ма из-у-зе-та-ка, то им је не-што но-во. А иде-ја је би-ла не са-мо да се не-што са-кри-је не-го да се та-ко по-ни-шти са-мо њи-хо-во по-сто-ја-ње. Али не-са-хра-ње-не ду-ше лу-та-ју све-том и не да-ју ми-ра жи-ви-ма док се не вра-те зе-мљи ко-ја их је ро-ди-ла. Још ни-смо до-ра-сли до ви-си-не те прав-де. Да по-сто-ји без-гроб-на вој-ска го-во-ре са-мо укле-ти пе-сни-ци.

• Доlбитlник сте моlгих наlграlда и приlзнаlња све до Њеlгоlшеlве, а са друlге страlне наlпаlдаlни и оспоlраlваlни све до клеlвеlта. Каlко на Вас деlлуlју

награде, а како напади и да ли је ово доиста земља у „којој су пашчад пуштена, а камење свезано”?

На-гра-де не при-па-да-ју ме-ни – ни-сам их до-био ја не-го мо-је пе-сме. Оне има-ју свој жи-вот и моћ ко-је ја ни-кад ни-сам до-се-гао. А што се на-па-да ти-че, че-сто сам по-ку-ша-вао се-бе да ви-дим очи-ма дру-гих. Да сам на ме-сту кле-вет-ни-ка све бих лак-ше раз-у-мео. Та-ко су од по-чет-ка вре-ме-на сви би-ли на свом за-дат-ку и та-ко је на-ста-ла мо-жда нај-слав-ни-ја ре-че-ни-ца на срп-ском је-зи-ку ко-ја је оног ко-ји је из-го-во-рио учи-ни-ла све-цем: „Са-мо ти, ди-је-те, ра-ди свој по-сао”.

• Са стрепњом и надом очекујемо преговоре о Косову и Метохији, а свака реч изговорена о нашем „грдном судилишту” делује недовољна, као она „тик до праве
”
. Навикли сте нас већ да је Ваша најчешће та права, па је и сада чекамо...

Ва-шим пи-та-њем ме оба-ве-зу-је-те да ка-жем ту реч ко-ју не-мам. На-па-да-ли су ме за-то што сам ре-као да је Ко-со-во нај-ску-пља срп-ска реч. Не бих имао ни-шта про-тив да то бу-де и мој епи-таф.

• Пошто се наш часопис бави и могућим плодносним сусретом Србије и Европе, питала бих Вас на који начин је, по Вашем мишљењу, могуће остварити тај сусрет, на обострану корист?

Све је то одав-но од-лу-че-но. На на-ма је са-мо да ви-ди-мо да ли смо до-стој-ни те од-лу-ке. То не мо-же про-ме-ни-ти ни-ко, а ка-мо-ли Хол-брук, Клин-тон и Блер. Бог је ре-као: Ср-би-ја без Евро-пе ни-је Ср-би-ја, ни-ти је Евро-па без Ср-би-је – Евро-па. **<**

(Новембар-децембар 2005)

МАТИЈА БЕЋКОВИЋ

Фрагменти о Косову

Пре шест ве-ко-ва ни-шта се на гло-бу-су ни-је до-го-ди-ло зна-чај-ни-је од бо-ја на Ко-со-ву По-љу.

И да-нас, по-сле шест сто-ти-на Ви-дов-да-на, за суд-би-ну срп-ског на-ро-да ни-шта ни-је пре-суд-ни-је од бит-ке ко-ја тра-је на Ко-со-ву и за Ко-со-во.

Ис-ход Ко-сов-ског бо-ја још се не зна, ка-ко оног не-гда-шњег, та-ко ни овог да-на-шњег.

Од по-чет-ка пре-тра-ја-ва-ју две ствар-но-сти и две исти-не. И не усту-па-ју јед-на дру-гој. Што вре-ме ви-ше од-ми-че, све се ма-ње зна хо-ће ли нас оне-бе-са-ти или про-гу-та-ти ко-сов-ска ра-на.

Ко-со-во осва-ћу-је сва-ког ју-тра. Сва-ки дан је јед-на го-ди-шњи-ца и јед-на за-ду-шни-ца. И да-нас се та-мо као и на Ви-дов-дан 1389. ви-ди „ко је ве-ра, а ко је не-ве-ра”.

Ко-со-во је нај-ску-пља срп-ска реч. Пла-ће-на је кр-вљу це-лог на-ро-да. По це-ну те кр-ви је усто-ли-че-на на пре-сто-лу срп-ског је-зи-ка. Без кр-ви се ни-је мо-гла ку-пи-ти, без кр-ви се не мо-же ни про-да-ти.

БЕС ЦЕН ДУ ХОВ НЕ ОТАЏ БИ НЕ

У ко-сов-ском пре-да-њу не-ма ни-шта што се ко-си или спо-ри са дру-гим на-ро-ди-ма, сем ако ни-је грех и го-ло по-сто-ја-ње, и са-мо при-па-да-ње јед-ном на-ро-ду.

На Ко-со-ву ни-ко ни-је за-ка-снио и још увек сам мо-же иза-бра-ти и уло-гу и стра-ну.

На Ко-со-ву се про-бу-ди-ла на-ша на-ци-о-нал-на са-вест, а кад се са-вест јед-ном про-бу-ди ви-ше не мо-же за-спа-ти.

Ко-со-во је име за на-шу не-бе-ску отаџ-би-ну, а ту отаџ-би-ну мо-же-мо из-гу-би-ти са-мо ду-хов-ним са-мо-у-би-ством.

Наш уну-тра-шњи пут нас је до-вео на Ко-со-во.

Све што се по-ја-ви-ло на Ко-со-ву, одав-но је би-ло у на-ма. (...)

На Ко-со-ву су Ср-би пр-ви пут би-ли за-јед-но, а са-ста-ли су се да би по-ги-ну-ли и ока-ја-ли не-сло-гу и не-је-дин-ство. Са-мо је нај-ве-ћи грех тра-жио то-ли-ко очи-шће-ње. Са-мо се то-ли-ким по-ги-ну-ћем мо-гао да-ље од-ви-ја-ти на-ум спа-се-ња.

Не-сло-га и из-да-ја, пре-суд-не ре-чи за суд-би-ну Ср-ба, ве-за-не су за Ко-со-во. Ко-со-во је по-ста-ло је-ди-но ме-сто где су Ср-би би-ли збра-ће-ни. А да-нас је је-ди-но пи-та-ње на ко-ме су сло-жни и не-раз-бра-ће-ни. Сло-жни за се-бе, а не про-тив не-ко-га. Ко-со-во је је-ди-на зе-мља на ко-јој Ср-би кле-че, љу-бе је и но-се је у сво-јим тор-би-ца-ма. (...)

KOСОВО ЈЕ КРСТОВО

Ис-пред Ср-ба су би-ле дру-ге ве-ре и ци-ви-ли-за-ци-је, ту-ђе суд-би-не и исто-ри-је.

Би-ло је лак-ше при-ми-ти ту-ђе, не-го од-бра-ни-ти сво-је.

Да смо ту са-гну-ли ду-шу, за-у-век би оста-ли по-гу-ре-ни.

Да смо се ту по-ко-ри-ли, траг би нам по-ги-нуо и ви-ше не би-смо има-ли из че-га вас-кр-сну-ти.

Би-ра-ју-ћи смрт под сво-јим име-ном, ни-смо иза-бра-ли оно што је би-ло ис-пред, не-го оно што је би-ло у на-ма и из-над нас.

То је до-каз да смо већ има-ли се-бе, да смо би-ли уко-ре-ње-ни, ужи-ље-ни и усе-бље-ни, да смо се-бе има-ли и до-ве-ли до-тле да смо се мо-гли пре-го-ре-ти и

оста-ти сво-ји на сво-ме. При-ста-ја-ње на крај је чин са-мо-све-сти и не-при-ста-ја-ња.

Из-да-ли су они ко-ји су би-ли уве-ре-ни-ји у ту-ђе не-го у сво-је по-сто-ја-ње. Они ко-ји су на-пу-сти-ли се-бе и сво-ју суд-би-ну, упла-ше-ни од сво-је исто-ри-је и ме-ста где жи-ви-мо.

Што по-след-њи бес-те, за-слу-га је ва-ша – је-дан је од ве-ли-ких сти-хо-ва о Ко-со-ву.

Још пре Ко-со-ва, Ср-би-ја се ро-ди-ла на Ко-со-ву. Ср-бин је онај ко-га се Ко-со-во ти-че. За-то не-ма-мо ни-шта рав-но Ко-со-ву ни у сво-јој исто-ри-ји, ни на сво-јој ге-о-гра-фи-ји. Не-ма-мо чвр-шћег упо-ри-шта, ни ја-чег ду-хов-ног сре-ди-шта. Ко-со-во је ог-њи-ште око ко-га је оку-пљен, око-сни-ца око ко-је је са-де-нут, ко-лев-ка у ко-јој је од-ра-стао срп-ски на-род.

Ко-со-во је Кр-сто-во. Ту се укр-сти-ло не-бе-ско и зе-маљ-ско цар-ство. По-ла у на-ма, по-ла из-над нас. Ко-со-во је нај-ду-бља ра-на, нај-ду-же пам-ће-ње, нај-жи-вља успо-ме-на, нај-ми-ли-ји пе-пео срп-ског на-ро-да. За-о-крет-ни-ца са ко-је је нај-ви-ше по-ра-сла на-ша ду-ша.

Ко-со-во је гра-ни-ца две-ма Ср-би-ја-ма.

Зе-маљ-ска од-го-нет-ка не-бе-ске за-го-нет-ке.

Ко-со-во је сву-да где има Ср-ба и за-то би гу-би-так Ко-со-ва да-нас био те-жи по-раз, ду-бљи по-трес, ве-ћи пре-лом у све-сти Ср-ба од оног из 1389. го-ди-не.

ВЕРА У ВАЖНИЈЕ ОД НАС

Ко-сов-ска ле-ген-да је до-шла из нај-ве-ћих да-љи-на и у нај-ве-ћу да-љи-ну је упу-ће-на. Из-ва-ђе-на је из не-чег ду-бљег од љу-ди, веч-ног и не-про-ла-зног, не-до-ступ-ног људ-ском ра-зу-му. Она бри-не да на Ко-со-ву не бу-де ни-шта мр-тво, јер чим је мр-тво – ни-је Ко-со-во. На-ма је оста-ви-ла пи-та-ња ко-ји-ма се она не ба-ви: да ли нас је Ко-со-во да-ле-ко од-ве-ло? Да ли смо ма-ли за ово-ли-ку по-ру-ку?

Ко-со-во ни-је са-мо по-ље на ко-ме се од-и-гра-ла Ко-сов-ска бит-ка, ни по-зор-ни-ца по-ра-за и из-да-је, ни гроб-ни-ца два ца-ра – већ Си-он, ме-сто ука-за-ња, стај-на тач-ка с ко-је смо кре-ну-ли увис и по-ка-за-ли спо-соб-ност да по-ве-ру-је-мо у не-што ве-ли-ко и ва-жни-је од нас.

Кад би-смо то Ко-со-во из-гу-би-ли, са-мо би-смо до-ка-за-ли да смо по-том-ци оних ко-ји су та-мо из-да-ли још 1389. го-ди-не. И још го-ре: из-гу-би-ти на Ко-со-ву ни-је исто што и из-гу-би-ти Ко-со-во. <

(Из пре-да-ва-ња и књи-ге *Ко-со-во – нај-ску-пља срп-ска реч*, 1989.

Из-бор, скра-ће-ња и опре-ма ре-дак-циј-ски)